

Ковальчук Олена,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології
та педагогіки
Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ
Несправа Микола,
доктор філософських наук,
професор кафедри
міжнародних відносин
Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ПРИ РОЗРОБЦІ ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ, РИЗИКУ ТА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ»

Дисципліна «Психологія невизначеності, ризику та прийняття рішень» є унікальною розробкою науково-викладацького колективу кафедри психології та педагогіки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Дисципліна викладається для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) освітнього ступеня на базі СВО «бакалавр» за спеціальністю 053 Психологія. При розробці було проаналізовано робочі програми провідних вищих навчальних закладів як закордонних, так і вітчизняних. Досліджено, що як правило в окрему дисципліну виділяється певний блок: психологія прийняття рішень, психологія невизначеності або психологія ризику. Проте, саме такого співвідношення поєднання всіх трьох блоків в одну початкову програму знайдено не було. Значний внесок у розвиток питань психології невизначеності зроблено українськими ученими, зокрема Максименко Д., Лушином В., Максименко Д., Хілько О., Зливковою Л. Серед закордонних дослідників, що займалися проблемою прийняття рішень у ситуації невизначеності, згадаємо Нобелівського лауреата Канемана Д., Бергера С., Нортонна Н., Френкель-Брунсвік Е.

Перший блок, що містить три теми, присвячено психології невизначеності, де розглядаються об'єкт та предмет психології невизначеності, методи, завдання та система категорій. Достатньо уваги приділяється невизначеності як об'єкту психологічного знання, виникненню психології невизначеності, основним завданням та функціям психології невизначеності, а також зв'язку психології невизначеності з іншими науками. Другу тему першого блоку означено назвою «Види ситуацій невизначеності та форми прояву невизначеності», де розкривається поняття «форма невизначеності» як психологічна категорія, аналізуються види ситуацій невизначеності, надається загальна характеристика форм невизначеності та їх прояви. Обговорюється робота психолога у ситуаціях невизначеності. Третя тема відповідає завданням крос-культурного характеру, отримала назву «Сприйняття ситуацій невизначеності представниками різних культур». Опановуючи цю тему, здобувачі вищої освіти знайомляться з концепцією психологічних вимірювань культур за Г. Хофстеде, де розкривається низка дихотомій, однією з яких є дихотомія «об'єктно-суб'єктна культура». Серед основних категорій виділено культурний синдром та дихотомію «Толерантність-інтолерантність до невизначеності». Наводяться сучасні дослідження, де зроблено крос-культурний аналіз відношення та поведінки людини до ситуації невизначеності, емоційні стани представників різних культур, що опинились у ситуації невизначеності.

Другий блок присвячено психології ризику. Перша тема «Поняття умов невизначеності та ризику», охоплює коло таких питань: ризику та заходи по їх зменшенню, ризик та стан невизначеності у діяльності людини, категорія «ризик» у психології, об'єктивні та суб'єктивні фактори, що впливають на ризик, характеристики ризику, характеристики людей, схильних до ризику, позитивні та негативні наслідки ризикованих рішень, ситуації, що не співвідносяться з ризиком. Другу тему «Контроль за невизначеністю та ризиком» спрямовано на розкриття контролю в системі діяльності, функцій, видів та методів контролю, а також психологічних вимог до різних форм ризику та перевірку й оцінювання успішності особистості у процесі прийняття рішень. Шоста тема «Ризик та лідерство» розкриває поведінку керівника за умов ризику, типи керівників, висвітлює

питання діагностики та аналізу ризикової ситуації, аналізує системний підхід до вибору стратегії поведінки у ситуації ризику, прогнозування ситуації та розгляд альтернативних дій, що впливають на вибір рішення.

Третій блок містить теми, що стосуються психології прийняття рішень. У сьомій темі «Сутність, закономірності, принципи, методи прийняття рішень» розглядається рішення, як психологічна категорія, рішення і психічний розвиток людини, особливості процесу прийняття рішення, закономірності, принципи, методи прийняття рішень, організаційні форми прийняття рішень. Восьму тему присвячено психологічним моделям прийняття рішень. Здобувачі вищої освіти знайомляться з нормативною, прескриптивною та дескриптивною моделями прийняття рішень, опановують правило Max-Min та критерій Ваальда, критерій Севіджа, розглядають системний підхід до прийняття рішень та математичну модель прийняття рішень, стратегію обмеженої раціональності, помилку Бернуллі, теорію перспектив, ефект володіння, поведінку у випадку невдачі. Дев'ята мета «Психологія поведінки у ситуаціях ризику та використання механізму інтуїції для розробки рішення» охоплює наступні питання: психіка та тріада: розум, почуття, воля. Емоційний компонент у ситуації прийняття рішення. Когнітивний компонент у ситуації прийняття рішення. Поведінковий компонент у ситуації прийняття рішення. Розробка рішень у ситуації невизначеності.

Викладання курсу здійснюється через освітню он-лайн платформу Studdymo. Дисципліна містить теоретичну лекційну складову, діагностичну складову, де представлено психодіагностичний інструментарій за трьома блоками, а також практичні завдання та тести для самоконтролю.

Бібліографічні посилання:

1. Зливков В.Л. Особливості соціальної ідентичності особистості в умовах невизначеності. ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19 [збірник тез міжнародної науково-практичної конференції]. Відп. ред. В.Л. Зливков; укладачі С.О. Лукомська, Н.А. Харченко, О.В. Котух. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2021. С. 5-8.
2. Канеман Д. URL: <http://baguzin.ru/wp/wp-content/uploads/2014/01/Дэниэль-Канеман.-Думай-медленно-решай-быстро.pdf>
3. Корнилова Т.В. Принцип неопределенности в психологии. Психологические исследования. 2015. Том 8. №. 40
4. Ковальчук О.С. Віддзеркалення розбіжностей у сприйнятті часу та часової перспективи носіїв української, американської та французької культур. Вісник Національного технічного ун-ту України «Київський політехнічний інститут». Сер. Філософія, психологія, педагогіка. 2007. № 3. Ч 1. С. 109–112.
5. Kovalchuk O. Monochronic-Polychronic attitudes toward time in Ukrainian, American and French cultures. International Journal of Psychology. 2008. Vol. 43. Issue 3/4. P. 681.

Ковальчук Олександр,
здобувач вищої освіти
IV курсу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ
Декусар Ганна,
старший викладач кафедри
українознавства
та іноземних мов
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ТА ВЛАСТИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ АСПЕКТ

У житті людини процес спілкування відіграє певну важливу роль. Кожне нормальне існування супроводжується комунікативним процесом. Спілкування настільки увійшло в наше життя, що ми не помічаємо його присутності, доки воно функціонує бездоганно і без проблем. І саме тому спілкування стало явищем, яке привертає увагу фахівці з різних